אשכולות

העלון השבועי של תלמידי ישיבת כרם ביבנה

לעילוי נשמת **מרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדוויכט** בן הרה"ח רבי ישראל אלעזר זצ"ל

ישיבת כרם ביבנה - אם ישיבות ההסדר

פרשת בא

גליון 245 | ח' בשבט ה'תשע"ג

(שנה שביעית)

כניסת שבת 16:41

יצאת שבת 17:42

בדמייך חיי

ר' הראל בר

כבר שנים רבות לא היה מצבנו הלאומי טוב כפי שהוא היום, בארצנו, חסדים רבים מרעיף עלינו השם. רצוננו גם להודות באופן יותר מסוים על הפלאות שהשי"ת עשה איתנו במלחמה האחרונה, ממש ניסים גלויים, ובהמשך בא הגשם הרב שירד בשפע גדול דברים אלו מסמלים את הארת הפנים של ה' אלינו, וזה מגביר בנו עוד יותר את הרצון להמשיך ולהשתפר, ולפתוח את הלב אל ה' ולשוב אליו בשלימות כבראשונה. וכבר נאמר: "...כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" ז"א שגאולת מצרים מקבילה לגאולה העתידה, ומה שעשו עם ישראל כהכנה לגאולתם ממצרים גם אנחנו צריכים לעשות. נעיין בפסוקי התורה הנצחית ונתבונן מה היא אותה ההכנה שעשו ישראל.

"ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל א-להי מצרים אעשה שפטים אני ה'. **והיה הדם לכם לאות על הבתים...וראיתי את הדם ופסחתי עליכם**" וגו'. בני ישראל נדרשו להתכונן ליציאה ממצרים במכת בכורות באכילת קרבן פסח ובנתינת דמו על המשקוף.

רבינו ה"נתיבות שלום" שואל מדוע דווקא במכת בכורות היה צריך לעשות אות להכיר מיהו יהודי ואילו בשאר המכות לא היה צריך, הרי הקב"ה הפלה בין ארץ גושן למצרים בלא שום אות. ועוד שבמכת בכורות עבר הקב"ה בעצמו כנאמר "אני- ולא מלאך, אני- ולא שרף", ולפני השי"ת בוודאי גלוי מי מצרי, וצ"ב.

ומבאר האדמו"ר מסלונים שבליל היציאה קרו שני תהליכים. הראשון הוא **הגאולה מאימת מצרים** בהריגת בכוריהם, השני **בבחירתו של ה' בעם ישראל** (וזה גם הפירוש האמתי של "ופסחתי עליכם", דריכה ונגיעה, ולא דילוג כמו שרגילים לפרש). וכמו שכתוב "ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אותם לי", היינו שתי פעולות שהן הכאת מצרים וקדושת ישראל. אם כן עכשיו מובן הצורך באות: "והיה הדם **לכם** לאות על הבתים", הקב"ה לא נדרש לאף אות כדי לדעת מי ישראלי ומי מצרי, אלא האות הוא "לכם" - בשבילכם, אות כבוד וציון לישראל שמעטרם ומייחדם.

העניין הפנימי שבזכותו נבחרו ישראל הוא ענין **האמונה והקדושה**. האמונה התגלתה בלקיחת השה שהיה אלוהי מצרים, תוך כדי נטילת סיכון בטחוני בקיום המצווה. והקדושה התגלתה בברית המילה, שעניינה קשר אלוקי עם העניינים החומריים וריסון תאוות האדם. נכון שלא הכל מותר לי, אבל זה מה שעושה אותי למי שאני, וחיי הם יפים ונעימים, ובעיקר קדושים ואמתיים. הקדושה ממלאת את חיינו בכל שטח, מיישרת מעדנת ונותנת צורה, ברכה ותוכן ובזכות זה מצליחים בכל התחומים.

לעומת זה מי שכבול לאופנה המתחלפת ולא בשביל להיות עם כולם, נאלץ לשנות סדרי עדיפות ולוח זמנים לפיהם. לימוד התורה בטהרה בעומק ובדביקות הוא ממנו והלאה. כי בעירוב פרשיות עם צלצולים וכותרות עדכונים והתראות קשה להתקשר נפשית עם התורה, (הרי אף אחד לא נכנס עם טלפון פתוח לדייט). התפילה שנועדה לחבר אותו למי שמעליו ולתת לו חיות חדשה- נתקעת בהרבה קרינה וגלי רשת, וידידנו כבר לא מסוגל לעמוד על דרכו שלו, הוא כל הזמן מגיב לצעדי הענק של העולם, מקפיד להתעדכן פן יחשיבו אותו למיושן. על כל המצאה חדשה אומר "זה ינחמנו ממעשנו ומעיצבון ידינו" אך לבסוף גם הוא מאכזב, עד לגאדג'ט הבא.

כל אדם צריך לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים, ואת היציאה הוא עצמו מחולל בסייעתא דשמיא **באחת משתי דרכים**, שאותם אנו למדים ממכת בכורות וההכנה אליה. כדי להעלות את תענוגי העוה"ז ניתן ללכת בדרך הכנעת החומר ושבירה (בהקבלה לעשרת המכות), ע"י הויתור על הנאות שאינן הכרחיות, והתאפקות שלא לצרוך את כל מה שיש לעולם להציע. עד שלאט לאט יגלה האדם שבאמת הוא עדיין מסוגל לגדור את עצמו ולחיות בסטנדרט יותר נקי ואמתי, ויתברר לו שכל הקדמה הינה רק ממתיק מלאכותי שמנסה לטשטש את הריקנות והשעמום שבאים מחמת הבטלה.

אך ניתן ללכת גם בדרך של 'עשה טוב'. דהיינו, כשהקב"ה מאפשר לאדם לראות את אור האלוקות ("ובמורא גדול- זה גילוי שכינה") שהוא העיקר הגדול שטמון בלימוד התורה ובדקדוק ההלכתי, אז נוצר צימאון להכיר את השם מקרוב, להכיר את האנשים התמימים והנקיים שתמיד דבוקים בו יתברך ולכן אין בהם עצבות וריקנות, "עוז וחדווה במקומו" והשם עימם תמיד. הדרך להגיע לכך מבוססת על זה שמחפשים את הקב"ה בתוך הלימוד ומתכוונים שהלימוד ידבק אותי בהשם, וכשאדם יבקש את זה בתפילה לפני הלימוד, מובטח לו שכך יהיה. וההכנה לפני הלימוד היא ההבנה שאני עכשיו הולך ללמוד את דבר השם וכך לגלות מה באמת מניע את העולם. "שמעו ותחי נפשכם"

גם אם חזקים, חכמים, עשירים, יהיו בני האדם, כשמוסר יחסר להם – יהיו אומללים לאין חקר!

הרב קוק

מזל טוב!

למר אלי קליין, להולדת הנינה

לישראל קולקר, לנישואיו

העלון מוקדש לרפואת

רחל חיה בת **לאה** תחי'

העלון יוצא לאור ע"י

ישיבת כרם ביבנה

www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:

eshckolot@gmail.com

מערכת אשכולות

אלמוג כהן ותמיר רוצ'ס

חיובי שמירה לאומן

ר' אמיתי משעלי

שאלה: ראובן הניח אופניים לתיקון בחנותו של שמעון ביום ראשון. שמעון אמר לראובן שיסיים את העבודה ביום שני. ראובן שילם מראש על העבודה. כאשר הגיע ביום שלישי בבוקר לקחת את האופניים גילה להפתעתו שאופניו נגנבו בפריצה שקרתה אמש. האם שמעון חייב לשלם לו על כך או לא?

תשובה:

המשנה בב"מ (פ:) אומרת:

"כל האומנין שומרי שכר הן, וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות- שומר חינם...".

ופירש שם רש"י: 'שומרי שכר'- להתחייב בגניבה ואבידה, וטעמא מפרש בגמרא. 'וכולן שאמרו טול את שלך' - שכבר גמרתיו, ומשתוצאנו הבא מעות, שאיני מעכבו לתופסו על שכרי - הרי הוא מעתה שומר חינם." עכ"ל. כלומר לאומן יש דין שומר שכר, אא"כ סיים את העבודה והודיע לבעלים על כך, וכיוון שיכול לבא ולקחתו, 'יורד' חיוב השמירה של האומן להיות רק שומר חינם.

נבאר מדוע דינו של האומן כשומר שכר, ואח"כ נבין האם במקרה שלנו ששילם מראש וגם הודיע לו מתי יסיים האם עדיין יחשב כשומר שכר.

דין אומן במקורות

מדוע אומן הוא שומר שכר?

הגמרא בב"מ (שם) אומרת: **"לימא מתניתין** (שאמרה שאומן הוא כשומר שכר) **דלא כרבי מאיר, דתניא: שוכר כיצד משלם? רבי מאיר אומר: כשומר חנם, רבי יהודה אומר: כשומר שכר!"**. כלומר הגמ' משווה בין אומן לשוכר. ורש"י מבאר את המח' בין ר"מ לר"י בשוכר, שר"י אומר שאומן הוא כשומר שכר "הואיל ולהנאתו הוא אצלו, אף על פי שנותן שכר פעולתו - שומר שכר הוא, דאי לא יהיב שכר - הוי שואל וחייב באונסין, השתא דיהיב ליה אגרא - לא הוי שואל, והוי שומר שכר". ור"מ אומר כשומר חינם "דקא יהיב אגר מלאכתו, ואינו נוטל שכר על שמירתו". מן המורם מדברים אלו, שהמורכבות בשוכר היא כיוון שמצד אחד הוא נהנה ובכך דומה לשואל שכידוע חייב באונסין (משנה בב"מ צ"ג) ואמנם, שואל כל הנאה שלו ואילו שוכר משלם על הנאתו, אך סוף סוף לגבי חיובי שמירה, כיוון שהמשכיר "עשה טובה" לשוכר מוטל עליו לשמור כמו שצריך, וכיוון שלא כל ההנאה שלו, ירד דרגה לשומר שכר. אמנם לר"מ, נתינת השכר מבטלת את ההנאה ולא נחשב כאחד "שעשו לו טובה" אלא דומה בזה לשומרים רגילים. וכיוון שלא מקבל שכר נוסף על הנאתו, חשיב שומר חינם.

ומסיים רש"י "ואומן דמי לשוכר, שלהנאת שכר אומנותו היה אצלו, אבל לא שכר שמירה הוא נוטל, אלא שכר פעולה". כלומר מצד אחד יש לו "הנאת שכר אומנותו", הנאת שכר שהוא עובד בשבילה, וזה מקביל לשיטת ר"י בשוכר, שהרי שניהם נהנים, זה מהשימוש בחפץ וזה מהמשכורת- ובזה דומים לשואל, אך כיוון שמשלמים על כך, זה בכסף וזה בעבודה- ירדו דרגה לשומרי שכר. מצד שני "לא שכר שמירה הוא נוטל" כלומר בזה דומה לשיטת ר"מ בשוכר שהנאת השכר של האומן מתבטלת ע"י האומנות/עבודה ולא דומה לשואל, ואם כן כיוון שלא מקבל שכר בנוסף על שמירתו על החפץ בזמן שמתקן אותו חשיב כשומר חינם.

ונחזור לדברי הגמ' "לימא מתניתין דלא כר"מ". מתרצת הגמ' שאפילו לר"מ אפשר לומר שאומן חשיב כשומר שכר **"...אפילו תימא רבי מאיר: בהה"א הנאה דתפיש ליה אאגריה, דלא בעי למיעל ולמיפק אזוזי - הוי עליה שומר שכר"**. כלומר, כל חפץ הניתן לתיקון משמש בעצם גם כמשכון על תשלום העבודה(!) וזוהי הנאה שהופכת את האומן לש"ש שמקבל שכר נוסף מעבר לשכר טורחו, והרי זה מה שהיה חסר לר"מ בשוכר וישנו באומן.

וממשיכה הגמ': **"איבעית אימא כדמחליף רבה בר אבוה ותני: שוכר כיצד משלם? רבי מאיר אומר כשומר שכר, רבי יהודה אומר: כשומר חנם"**. וברש"י- "אי נמי דמי אומן לשוכר קא מיתוקמא מתניתין כרבי מאיר כדמחליף וכו', ומהדר לאוקמא כרבי מאיר משום דסתם משנה רבי מאיר". כלומר גם אם לא נחשיב את הנאת תפיס ליה אאגריה כשכר ואומן שווה לשוכר לגמרי, עדיין המשנה כר"מ, כי ר"מ סובר ששוכר הוא שומר שכר, ואפי' שאז המשנה לא כר"י, עדיף לומר כן דסתם משנה ר"מ.

לסיכום: כל האומנין שומרי שכר, והסיבה לכך: או מתוך דמיון לשוכר- לסוברים ששוכר הוא ש"ש, או גם לסוברים ששוכר הוא שומר חינם- כיוון שאומן יכול לתפוס החפץ על שכרו.

אומן שמודיע שגמר את עבודתו

בדף פ"א. דייקה הגמרא מהמימרא במשנה "טול את שלך והבא מעות- שומר חינם" שלכאורה רק כשמפרש כנ"ל **שיקח** החפץ, הרי גילה בדעתו שלא רוצה יותר לשמור ויהא רק שומר חינם. אומנם אם רק יודיע גמרתיו, עדיין יישאר שומר שכר. ודחתה שהדיוק צריך להיות שאם יאמר להפך הבא מעות וטול את שלך" כלומר, רק אם תביא את המעות אחזיר החפץ- אז יישאר שומר שכר, שמראה שתופס החפץ בשביל עכבת הדמים, בזה חשיב שומר שכר. אך אם אמר גמרתיו, לא חשיב אלא שומר חינם. וכן משמע מסקנת הסוגיא על פי דברי הונא בר מרימר, עיין שם.

דין אומן להלכה

מחלוקת ראשונים בטעם חיוב שומר שכר

וזה לשון הטור בחו"מ (ש"ו, א'): "כל האומנין הם כשומרי שכר להתחייב בגניבה ואבידה, וזהו שכרם- שמשתכרים במה שנותנים להם לתקן וליטול שכר". א"כ משמע, שהטעם שהוא כשומר שכר זה עצם העובדה שנותן לו אפשרות להתפרנס ע"י שמביא לו החפץ לתיקון. ובפשטות כתב כך, כיוון שקיי"ל ששוכר הוא כשומר שכר (סימן ש"נ סעיף א') אז זה כתירוץ האחרון בגמרא לעיל שאומן שווה לשוכר, וכמו ששוכר שומר שכר מקבל הנאה, כך גם אומן.

ואמנם בפתחי תשובה בשו"ע בסימן הנ"ל, הביא בשם ספר מחנה אפרים שכתב בשם הראב"ן והמרדכי ושאילתות דרב אחאי, שעיקר הטעם שאומן הוא שומר שכר זה כיוון שתפיס ליה אאגריה, כלומר כתשובה הראשונה בגמרא לעיל. ויש נפ"מ ביניהם במקרה ששילם לאומן לפני העבודה. לפי הטעם שמשתכר במה שנותנים לו לתקן- עדיין יהיה שומר שכר, אך לטעם דתפיס ליה אאגריה, הרי כבר קיבל שכר ואין לו הנאה במה שתופסו על השכר.

אומן שמודיע גמרתיו

וסיים הטור דלעיל: "ואם אמר לבעל הבית טול את שלך והבא מעות, או שהודיעו שגמרו ולא לקחו, אינו עוד שומר שכר עליו אלא שומר חינם. אבל אם אמר לו הבא מעות וטול את שלך שנראה שמעכבו בשכרו, הוא עדיין שומר שכר עליו"

הנה נראה מלשון הטור שפסק שגם אומן האומר גמרתיו חשיב כשומר חינם, שכבר ירדו לו חיובי השמירה, שהרי הבעלים יכולים לבוא ולקחת את החפץ בכל עת שירצו. וכן פסק בשו"ע (ש"ו, א') "...או שאמר ליה האומן גמרתיו ולא לקחו הבעלים הכלי, הרי האומן שומר חינם".

לפי כל הנ"ל התשובה לשאלתנו, אמנם שמעון מוגדר כשומר שכר, אך כאן יש כמה צדדים לפטור אותו מלשלם על האופניים שנגנבו:

1. כיוון שראובן שילם לו מראש, ראינו לעיל שזה תלוי במח' ראשונים ואחרונים מהו הטעם העיקרי להחשיב אומן כשומר שכר. למחנה אפרים לכאורה יהיה פטור על גניבה, כיוון שדינו כשומר חינם- שהרי לא תופס האופניים על שכרו. [ואמנם בפת"ש מביא אחרונים שחולקים על המחנה אפרים, וגם בספר פתחי חושן כתב שלרוב הפוסקים הטעם העיקרי הוא כמ"ש בטור].
2. כיוון שהודיע לו מראש מתי יסיים, יש לדמות זאת לאומר גמרתיו שחשיב שומר חינם, כיוון שהוריד מעצמו השמירה בכך שנתן לבעלים רשות לבוא ולקחתו. ובספר פתחי חושן (הל' שכירות) הסתפק בדבר, וכתב שנראה להקל להחשיבו שומר חינם ע"פ מש"כ בספר מחנה אפרים הלכות שומרים סימן כ"ג להוכיח שלא צריך אמירה מפורשת גמרתיו, אלא סגי בידיעת הבעלים מתי אומן סיים את עבודתו. והוכחתו מרש"י על הסוגיא לעיל בבא מציעא פ"א. שהגמ' שדייקה בהו"א שהאומר גמרתיו יחשב כשומר שכר, רצתה להקשות בכך על מימרא בשם רב חסדא ששואל שמחזיר את החפץ לאחר ימי השאלה ע"י שליח, או אפילו נשאר בביתו, פטור מאונסין, משמע שאם נגמרו הימים, פטור מחיובי שמירה? וענתה, שאין לדייק שגמרתיו זה שומר שכר, אלא גמרתיו הוא שומר חינם. וכתב רש"י, שכיון שגמר והודיע האומן לבעלים, נגמרה השמירה, "וגבי שואל נמי כלתה שמירת שכר פעולה, מדידעו הבעלים שכלו ימי השאלה, דהתם לאו לאודועי בעי, דהא ידע שלכך וכך ימים השאילה לו". ורואים שברגע שהבעלים יודעים, חשיב כאומר גמרתיו, והוא הדין לענייננו.
3. כתב בספר "הלכה ברורה" (על הלכות שומרים, אוצר תשובות סימן ש"ג סעיף ב') בשם שו"ת גינת וורדים שהביא משות מהר"ם בן חביב, שאם מנהג המדינה שמניחים הסחורה במחסן (-אצלנו האופנים שבחנות) ונועלים וסגי בכך, אם כן כל מי ששם סחורה, על דעת כן הוא שם, והוי כשומר ששכר שמתנה להיות כשומר חינם, שמהני לפוטרו מגניבה ואבדה. [ואמנם, יש חולקים וסוברים שרק בשומר חינם מהני מנהג מדינה].

לסיכום: אומנים כשומרי שכר וחייבים בגניבה ואבידה, אמנם בנידון דידן יש כמה צדדים לפטור את שמעון מלשלם על האופנים.

להלכה למעשה יש לשאול מורה הוראה

'משיח לא בא' או צעד נוסף לגאולה..

נתנאל גדז' (ב')

בעקבות השבועות האחרונים העוסקים בגלות וגאולה, עלתה בראשי תובנה קטנה (שכבר הספקתי לחלוק אותה עם כיתתי) ונכונה גם לחיים.

לפני כשבועיים נכחתי בהנחת תפילין של בן-דודי מצרפת שהייתה, איך לא, בכותל. אבל לא סתם בכותל, על גג אחד המבנים הסמוכים שממנו ניתן לצפות על כמעט כל שטח הר הבית.

גם ככה מנסים להתכוון בתפילה, אז כאן - אמרתי לעצמי – צריך להשתדל יותר. ובאמת מעוצמת המחזה שהיה לנגדנו, כל מילה שהייתה רק קשורה לירושלים או לביהמ"ק, כמו זרחה בסידורי.

"המחזיר שכינתו לציון", חתמתי את ברכת העבודה ואני נזכר ביסוד גדול בתפילת 18 – הברכות כולן בלשון הווה הן, כלומר – כבר עכשיו הן מתממשות!

זה לא חכמה! הרהרתי. לא חכמה להגיד זאת בדורנו! אמת, אין כל ספק, אנו חוזים עין בעין בשיבת השכינה לעיר קודשנו, אבל כיצד בדורות עבָרו או רק לפני 100 שנה, רדופים עלילות וגזירות, יכלו אבותינו להעלות מילים אלו על דל שפתותיהם??

עלה ברעיוני משל למה הדבר דומה – לנוסע בכביש ונכנס למנהרה, כל מי שפעם עשה זאת שם לב שככל שנכנסים יותר - הרדיו נחלש, התדר מיטשטש. ילד שמעולם לא חווה זאת עלול לחשוב שקץ העולם הולך ובא, הכל דועך, השאול קרב ורק נכנסים יותר ויותר לעמקי האבדון... אבל אדם מנוסה יודע שההיפך הוא הנכון! זה מורה על כך שאנו לא עומדים במקום, שמתקדמים, שהאור שבקצה המנהרה קרוב יותר מהרגע הקודם!

זוהי ההסתכלות הנכונה - עכשיו אנחנו **יותר קרובים** מאשר אשתקד, ולא האמירה הקלוקלת - עוד שנה שאנו בגלות ועדיין לא נגאלנו.

אנחנו לא באמת מבינים, בעצם בכלל לא. אין לנו שום תפיסה מה עברו אבותינו במצרים, אילו רק היינו קוראים בתורה במשך כחצי שנה על העינויים והסבל, היינו צורכים כדורים נגד דיכאון, והם חוו את זה על בשרם במשך 210 שנה!!

ובכל זאת, לא שמעו אל משה "מקוצר רוח ומעבודה קשה", רק בגלל טרדתם בעבודה, אבל הצפייה לגאולה עדיין פיעמה בהם, הציפייה לאמירת ה'פקד פקדתי'. איך? הרי לא אבותיכם ולא זקניכם נגאלו! אלא ההסתכלות האופטימית שאנו רק הולכים וקרבים לאור שבקצה הגלות.

אבל גם בימינו שרואים גאולה בעיניים, הציפייה למשיח טעונה חיזוק (ובתוך עמי אנוכי יושבת...), וסוף סוף אסור לשכוח ששאלה מס' 4 בשאלון האמריקאי בעוה"ב (שכולל רק 2 תשובות לכל שאלה) היא – ציפית לישועה? וידועים הסיפורים הממחישים מהי ציפייה אמתית.

על כל פנים, לא מספיק לצפות למשיח. שמעתי סיפור מיוחד ממו"ר הרב אהרון פרידמן שליט"א שיבהיר מה הכוונה:

דרשן אחד נדד לו מעיירה לעיירה, ומדי שבת היה דורש לפרנסתו. ערב שבת אחד הגיעה לאחת העיירות, וכמו דרשן טוב עשה קצת שיעורי בית, שאל את אחד התושבים – 'במה עוסקים אנשי המקום?' והלה ענה לו – 'חלקם ברפתות ובלולים וחלקם בשדות'. 'ויש אולי עשרה בטלנים?' 'לא'. 'ואולי רב שנמצא בביה"כ?' 'לא', השיב ההלך בלי להתבלבל. 'בקיצור', שפשף הדרשן את ידיו 'יש חומר לשבת...'.

לאחר לכה דודי מכבדים את הדרשן לדרוש והוא עולה, ותוכחות זעם ניטחות על ראשיהם של הציבור – 'כולכם פלאחים! עמי הארצות! אפילו רב אין לכם שישב בביהכנ"ס! אם המשיח יבוא, יכנס לביהכ"נ לא יראה אף אחד ימשיך הלאה ואפילו לא תדעו שהגיעה הגאולה!!' הציבור כולו נזדעזע. עם כל הכבוד, משיח זוהי נקודה רגישה אצל כל יהודי ואפילו אצל בעלי בתים[1].

מיד בצאת השבת ערכו אסיפה לסקירת מצב. 'כמה עולה להשכיר רב?' שאל ראש הועידה, '10 רובל לחודש', '10 רובל לחודש?! בקושי אנחנו סוגרים את החודש! א"א לספוג נזק כזה' פסק נחרצות. לפתע הבריק במוחו רעיון, 'יענק'ל הגבאי כבר בן 60, גם ככה הוא לא עובד, נוסיף לו עוד 3 רובל למשכורת, ניתן לו משרוקית וישמור בביהכ"נ, ברגע שהמשיח יגיע הוא ישרוק חזק וכולנו נרוץ להקביל את פני משיח צדקנו!', לכולם היה פתאום אור בעיניים, רעיון נפלא מאין כמותו! וכך היה, ימים ולילות שמר יענק'ל הגבאי המסור ומשרוקית בידו, ללא ספק עשה מלאכתו נאמנה.

שישי. שעתיים לפני שבת. יענק'ל מאמץ את עיניו מנסה להתמקד. דמות עם זקן לבן ופראק יורד מהכרכרה, באמת בעל חזות מרשימה. זה הוא! חושב לעצמו יענק'ל, המשיח סוף סוף הגיע! שריקה חזקה פילחה את האוויר ותוך שניות ספורות המון אדם נהר לקבל את המלך המשיח ושירת 'שאו שערים' בפיו. איזו עוצמה! התרגשות אדירה אחזה בכולם! ממש היינו כחולמים.

והרב מנסה להסביר את הטעות 'אני לא המשיח' צעק ואין איש שם על לב 'אני באמת לא המשיח!'. 'איזו ענווה!' אמרו בפליאה, 'משיח ממש כמו בספרים!' השתוממו האנאלפביתים.

ערב שבת, מכבדים את המשיח לשאת דברים. 'מורי ורבותי קהל קדוש! צר לי לאכזב אתכם אבל גם אני כמוכם מצפה לביאת המשיח. אני בסה"כ הרב של העיירה הסמוכה ומְכורח כמה עיכובים בדרך נאלצתי לחנות בעיירתכם לשבת'. אכזבה קשה אפפה את היושבים.

מוצ"ש הגיע ולפני שהרב נפנה לעזוב, תפס את יענק'ל הגבאי לשיחה הצידה. 'ראה, חלה פה אמנם טעות, אבל החריצות שלך והאחריות שבה מלאת את תפקידך עשו עלי רושם רב', שיבח הרב הישיש. יענק'ל ניסה להבין לאן הרב חותר ולא צלח. 'אשכור אותך תמורת 4 רובל ובלבד שתהיה לי משמש!' הציע הרב כממתיק סוד. הגבאי בלי לחשוב כמעט הנהן בנחישות לשלילה. יענק'ל שלנו סוחר ממולח, הרהר הרב, 'צודק. באמת הגזמתי. 6 רובל מגיע לאדם בעל ניסיון כמוך!'. והמילים כאילו חלפו ליד אוזנו, 'לא תודה' ענה בלא כל היסוס. 'אז נקוב אתה סכום! כמה תרצה?' התחנן הרב.

'אין ברירה', אמר יענק'ל נואשות, 'אסביר לך בדיוק. הרב, הי"ו כבן 75, קרי – עוד 10-5 שנים גג, כבר מסיים את הקריירה שלו בעולם הזה, ומה אעשה אז? בעבודה שלי, אני יכול להיות רגוע שיש לי ג'וב עד 120 לפחות...' .

אכן, לא מספיק לחכות, צריך גם **להאמין** בביאת המשיח בלב שלם.

---

[1] תרגום חופשי ל'בליבתים'.

שאלות לחידודא

פרקים א-ד

א. היכן מצינו בגמ' שבע מילים, שמתוכן ארבע מילים זהות?

ב. מצא בגמ' שני משפטים, בהקשרים שונים לגמרי, שאחת עשרה המילים הראשונות שלהם זהות.

תשובות לשאלות – פרשת וארא

א. "**סוסים ופרדים שרצים** אחריהם" (יד:).

ב. "**זבוב** מצא לה" (ו:), "משל לשתי **רחילות**" (ז.), "**סוסים ופרדים** שרצים אחריהם" (יד:), "על הקרן של **פרה**" (יט.), "אימור **עכברים** שקלוה" (יט:), "בחטאת **העוף**" (כח:), "המבינתך יאבר **נץ**" (לא:), "רב צייר **כוורא**" [=דג] (לו.), "אירכס ליה **חמרא**" (מה.), "בלישנא **דציפורי**", "אתא **עורבא**", "אדהכי אתא **יונה**" (מה.).

בונוס (ברש"י): "מהיות **מִשֶּׁה**" (כה. בד"ה עד), "**הסוס** רץ ומעמידו" (כח: בד"ה אלא בבי"ד), "עם הדומה ל**חמור**" (מג. בד"ה המאורסה).

[לתשובות ניתן לפנות לבנצי סופר (ב'). העונים נכונה ישתתפו בהגרלה על התואר "בקיא הישיבה"].

ימין קיצוני

עזרא לרר (א')

בעניים משולחן אבוה

הגמרא במסכת תענית (כ"ג:) מביאה מס' מעשיות עם ר' יצחק בן אלישיב.

מספרת הגמ' שרבי מני אמר לר' יצחק בן אלישיב שהעשירים של בית חמיו מצערים אותו. התפלל ר' יצחק שיעשו עניים ונעשו עניים. חזר ר' מני לר' יצחק ואמר לו שכעת אנשי בית חמיו דוחקים אותו ומבקשים ממנו פרנסה. התפלל שיהיו עשירים וחזרו להיות עשירים.

מעשה נוסף שמובא שם, שאמר ר' מני לר' יצחק בן אלישיב שאשתו לא מוצאת חן בעיניו. שאל ר' יצחק את ר' מני מה שמה? ענה לו ששמה חנה. התפלל ר' יצחק שתהייה יפה, ונהייתה יפה. חזר ר' מני לר' יצחק ואמר שעכשיו אשתו מתגדלת עליו מתוך גבהות יופיה. חזר ר' יצחק והתפלל עליה שתחזור לקדמותה וחזרה לקדמותה.

הגמ' מספרת מעשה נוסף על שני תלמידים שישבו לפני ר' יצחק בן אלישיב וביקשו שיתפלל עליהם שיהיו חכמים. אמר להם: 'עמי היתה ושלחתיה'. ומבאר שם רש"י (בתוספת הגהת הב"ח): "דבר זה היה בידי, שכל מה שאני מבקש היו נותנין לי, ועכשיו אין תפלתי מקובלת כל כך ומפני שלא רצה להטריח לפני המקום אמר כן".

צריך לדעת, שכשחז"ל בחרו לשים סיפורים בתוך הגמ', הם לא באים לספר לנו סיפורים לפני השינה. יש משמעות לכל סיפור. לענ"ד, המסר שיש לקחת מן הסיפור זה שהאדם לפעמים חושב שלא טוב לו עם המציאות העכשווית, וחושב שאם תשתנה המציאות לפי רצונו אז הוא יהיה שמח. זו הסיבה שהגמ' הביאה את הסיפורים הנ"ל, להשמיענו שר' מני, אע"פ שחשב שיהיה יותר טוב במציאות שהוא ביקש, בכל זאת המציאות לא השתפרה, ויכול להיות שנעשתה גרועה יותר. לכן עלינו להאמין שהקב"ה ישתבח שמו משגיח עלינו ודואג לנו להכי טוב, ובמקום לקוות שהמציאות תשתנה לפי רצוננו, נשקיע את הזמן שלנו בהודאה לקב"ה, וכשאדם מודה לה' הוא מראה שהוא לא כפוי טובה, ואז הוא זוכה לקרבה אמיתית אל הבורא, וממילא כל הבעיות נתקנות.

אך צריך להבין, [וכאן אנו מתקשרים לכותרת], למה בסיפורים הראשונים הדברים עוברים מקיצוניות אחת לשנייה. ממצב של עשירות, למצב של עניות כזו שאין להם ממה להתפרנס. ממצב שאשתו לא מקובלת עליו, למצב שהיא מתגדלת עליו. וכן בחזרת הדברים לקדמותם, שוב אנו נתקלים בקיצוניות הראשונה. וכי ר' יצחק בר אלישיב לא היה יכול ליצור מצב ביניים שירצה את ר' מני?

עוד יש להבין מדוע דווקא בסיפור האחרון ר' יצחק נשבר ומשלח את כח תפילתו? אדרבה, להתפלל שתרבה החכמה חשוב בהרבה מאשר יופי חיצוני או מצב כלכלי.

ונראה לי לבאר, שר' יצחק לא נחית לשורש בעיותיו של ר' מני, ובמקום זה התפלל על עניינים צדדיים. אם ר' יצחק היה מתפלל שעשירי בית חמיו של ר' מני יפסיקו לצערו ושאשתו של ר' מני תמצא חן בעיניו, תפילתו הייתה מתקבלת והכל היה בא על מקומו בשלום. אלא שר' יצחק חשב שהגורם לבעיה זה העשירות ולכן התפלל על העניין הזה. באמת לא מדובר כאן בקיצוניות, אלא כיוון שהשתנה מצב שלא היה אמור בהכרח להשתנות ע"מ לפתור את הבעיה, אזי הבעיה כביכול נפתרה, אך המצב החדש יצר בעיה אחרת.

מקובל לדמות את הרעיון הזה לאנטיביוטיקה ועוד תרופות, שפותרות חולי מסוים אך מחלישות את הגוף ופוגעות במערכות אחרות. ושמעתי ממרן רה"י שליט"א שדימה זאת לאדם המרגיש תחושת רעב, וכדי להשקיט רעבונו אוכל 'עוגה (במלעיל) עם קרם'. וכך היה עושה בכל יום ג' פעמים עד שלאחר כמה ימים גופו קרס, כי אמנם פתר את בעיית הרעב, אך הגוף לא דרש סתם אוכל אלא אוכל מזין.

בסיפור השלישי, אין יותר מדי אפשרות להתבלבל. לר' יצחק היה ברור ששורש בעייתם של הבחורים זה שהם לא רוצים להתאמץ, ולכן אם היה מתפלל עליהם שיחכימו, בעייתם לא הייתה נפתרת אלא רק מחמירה, ועתה ברור מדוע לא נעתר לבקשתם.

ידיעה ובחירה

הרב משה סתיו שליט"א

נקודה למחשבה

בסיום פרשת בא נקבעו שתי פרשיות לזיכרון יציאת מצרים לדורות, וכחלק מהנצחה זו נקבעו גם בתפילין כבסיס למחויבותנו לקבלת עול תו"מ, וכזיכרון תמידי לכל האמונה המבוססת על ניסי יציאת מצרים כמו שהאריך הרמב"ן בסוף פרשת בא.

והנה המיוחד במצוות שהוזכרו בשתי פרשיות אלה כבסיס לזיכרון יציאת מצרים (מלבד מצות הפסח) הם דיני בכור שיש בהם זיכרון ליצי"מ באופן מיוחד, כמו שהתורה מבארת, שיש בבכור הקבלה לבחירת ישראל ומכת בכורות מצרים. גם המוזרות שיש במצוות אלה (קדושה בבהמה טמאה ועריפה) מעוררת את הבן התם שבהגדה לשאול עליהן.

אמנם יש להעיר, שהציווי **למשה** הוא על מצוות בכור, "קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל", בעוד שהציווי שמשה עצמו מוסר **לישראל** פותח בציווי על ענייני זכרון יציאת מצרים, ואת הציווי על הקדשת הבכורות הוא דוחה לפרשה הבאה (השנייה בפרשיות התפילין, "והיה כי יביאך"). גם כאשר משה מצווה את בני ישראל על הקדשת ופדיונם הוא אומר "והיה כי יביאך", ומשמע שדין הבכור נוהג רק בארץ ישראל, בעוד בציווי "קדש לי כל בכור" לא משמע שיש הגבלה כזאת.

הבדל נוסף הוא שמציווי ה' למשה משמע שה' בחר את הבכור - ולכן מצווה לקדשו, ואילו בדברי משה נראה כי הטעם משום הכרת הטוב לה' על הכאת בכורי מצרים.

מהתבוננות במכת בכורות עולה שוני מהותי בין מכה זו לתשע הקודמות. נציין מספר הבדלים: בכל המכות לא נצטוו ישראל לעשות פעולה כלשהי כדי לא להינזק מהמכה; גם לא מצאנו בכל המכות הודאה מיוחדת לה' על כך שבני ישראל נצלו מהמכה, חוץ ממכת בכורות.

נראה, שכל המכות נועדו ללמד את פרעה על מציאות ה', ושהוא בורא ומשגיח, והוא כל יכול. אבל מכת בכורות נועדה לבטא את העובדה שה' בחר את ישראל מתוך מצרים; וכבר בתחילת השליחות של משה נאמר לו (שמות ב' כ"א-כ"ג) שתפקידו לעשות את כל האותות במטה, ואחר שלא ישלח פרעה את העם, אז תבוא מכת בכורות. לכן כבר בתחילת הציווי, הפסוק נוקט "ואמרת אל פרעה: כה אמר ה', בני בכורי ישראל, ואומר אליך שלח את עמי ויעבדוני, ותמאן לשלחו - הנה אנכי הורג את בנך בכורך". הרי שמכת בכורות היא בחירת ה' את ישראל, ורק ע"י היותם ראויים לבחירה כזו, זכו להינצל ממכת בכורות.

ויש להרחיב, שבבחירת ישראל מהאומות נחלקו הקדמונים, אם מראש מקדם נקבעה קדושת ישראל מהאומות ברצון ה', כפי שמשתמע מפשט לשון הכוזרי (ע' למשל שם א, צה), או שקדושת ישראל ובחירתו נוצרה ע"י צדקת האבות שע"י מעשיהם זכו ליצור את עם ישראל.

וכמדומה שהמעיין בדברי חז"ל ימצא ששתי הדרכים אמת. ודאי שקדושת ישראל ובחירתם היא דבר מוחלט, ובשום תנאי ואופן לא תבטל, ומאידך, הכל תלוי בתשובה ומעשים טובים, כמו שמבואר ברמב"ם בהלכות תשובה. והרי זו מהסתירות שדעתנו קצרה ליישבם. ושתי הסברות האלה מתבטאות במצוות הבכורה: מחד, מצוה הבורא "כי לי כל בכור": הקב"ה בחר את ישראל, ובחירה זו מתבטאת בקדושת הבכורה, שאינה תלויה בדבר אחר ולא בשום מעשה; אבל כשמשה מוסר את המצווה לבנ"י הוא מבאר להם שהדרך לעבודה היא ההכרה בניסי יציאת מצרים, דבר הנעשה ע"י הפרשת הבכור והקדשתו.

וכן הוא בכל עבודת ה' וחובת קיום המצוות המוטלת על האדם מישראל: מחד גיסא עליו להכיר בקדושת ישראל שבו שהיא מוחלטת ואינה תלויה בשום תנאי, ולכן לעולם אינו צריך להתייאש מעצמו ומיכולתו, ומאידך לדעת שקרבת ה' ותכלית האדם מושגת רק ע"י המאמץ וההשקעה.

גם במבט הכללי בטוחים אנו בגאולת ישראל, כמבואר בספרי הנבואה, וכל קלקול שבחברה לא יכול למנוע או לבטל הבטחות אלה. מאידך, אין ישראל נגאלים אלא בתשובה, והמעשים האמתיים לקירוב הגאולה הינם רק ככל שידבק האדם ויזכה לריבוי תורה וקיום מצוות.